

Ecosystemen verrijkt door
verbinding

NATUURLIJKE WILDTREK TUSSEN UITERWAARDEN EN VELUWE

heden van de dieren zijn in de afzonderlijke leefgebieden ook onnatuurlijk constant. De beheerders handhaven de stand op zo'n twee dieren per 100 hectare. Natuurlijke fluctuaties, in verschillende jaren of in de loop van het seizoen, komen nauwelijks voor. Voor het Veluwe bos heeft dit kunstmatige geheel grote gevolgen: de nagestreefde natuurlijke verjonging verloopt niet optimaal omdat er weinig variatie is in begrazing. Een natuurlijk bosmozaïek, met een grote verscheidenheid aan boomsoorten en -leeftijden, komt daardoor maar moeizaam tot stand.

De Veluwe is het enige gebied in Nederland waar edelherten, wilde zwijnen en reëen naast elkaar leven. De arme zandgronden zijn voor deze dieren echter geen ideaal leefgebied. Het voedselaanbod is zo gering dat regelmatig nutriënttekorten dreigen te ontstaan. De aangrenzende uiterwaarden kunnen evenwel soelaas bieden. Door de Veluwe met de uiterwaarden te verbinden neemt de zelfredzaamheid van de wildpopulaties toe. Het IBN-DLO onderzocht hoe de verbinding tussen de Zuidoost-Veluwe en de IJsseluiterwaarden hersteld kan worden en welke gevolgen dat heeft voor het ecosysteem.

Het kleine leefgebied van herten en zwijnen heeft niet alleen voor het bos gevolgen. Ook de dieren zijn er de dupe van; hun vrijheid is beperkt. Het gehele jaar door zijn ze gebonden aan arme zandgronden en hun voedselvoorziening komt hierdoor soms danig in de knel. De Veluwe bossen bieden een arm en eenzijdig menu en regelmatig kampen wilde zwijnen met een energietekort. Belangrijke stoffen, zoals calcium, natrium en fosfor, zijn bovendien schaars en worden daardoor onvoldoende opgenomen door de herten en de wilde zwijnen.

Edelherten en wilde zwijnen zijn in de Veluwe leefgebieden vrij honkvast. Hoewel beide diersoorten van huis uit geneigd zijn flinke afstanden af te leggen (op zoek naar geschikte voedselgebieden), blijken de dieren momenteel relatief plaatstrouw. De natuurlijke migratie is door de aanwezigheid van rasters en wegen op een laag pitje komen te staan. De dicht-

VERBINDING BELANGRIJK

Zowel voor het bos als voor de grote grazers is daar om een verbinding wenselijk tussen de Veluwe en de uiterwaarden. Dan kunnen de herten en zwijnen in schrale tijden het bos verlaten om voedsel te zoeken in de veel rijkere uiterwaarden. Natuurlijke processen, zoals seizoensmigratie onder invloed van voedselaanbod, voortplantingsgedrag of bijvoorbeeld waterstanden, worden zo in ere hersteld. Uitbreiding van de leefgebieden voor het grote wild zal bovendien resulteren in grotere fluctuaties in dichtheden. De kans dat het bos (in de uiterwaarden én op de Veluwe) zich natuurlijker gaat ontwikkelen, groeit hierdoor aanzienlijk.

Door een eenzijdig menu hebben wilde zwijnen regelmatig een energietekort.

FOTO: FOTO NATURA, FRED HAZELHOFF

eldorado, met eiwit- en energierijk voedsel in overvloed: grassen, kruiden en bomen als wilg en es. Schattingen wijzen erop dat er in het gebied plaats is voor 100 tot 150 edelherten en eenzelfde aantal wilde zwijnen. Over een tekort aan mineralen hebben de dieren in de uiterwaarden niet te klagen, en ook water (om te drinken of in te zoelen) is ruimschoots voorhanden. In vergelijking met de Veluwe is het rivierengebied al met al een zeer aantrekkelijk foerageergebied. Mocht er een verbinding tussen de twee gebieden komen, dan zal migratie volgens de onderzoekers ook spoedig op gang komen. Voor zowel de Veluwe als voor de uiterwaarden betekent dit onmiskenbaar een verrijking van het ecosysteem.

BELEMMERINGEN

Voordat de trek naar de IJssel kan beginnen, moet er echter het een en ander gebeuren. De mogelijkheden om te migreren zijn nu nog beperkt. De Veluwe wordt omringd door bebouwing. Spontane uitwisseling is vrijwel onmogelijk en de aanleg van speciale faunapassages is daarom onontbeerlijk. In hun rapport geven de auteurs aan welke locaties tussen De Steeg en Ellecom geschikt zijn en aan welke voorwaarden ze moeten voldoen.

FOTO: FOTO NATURA, WIM WEENINK

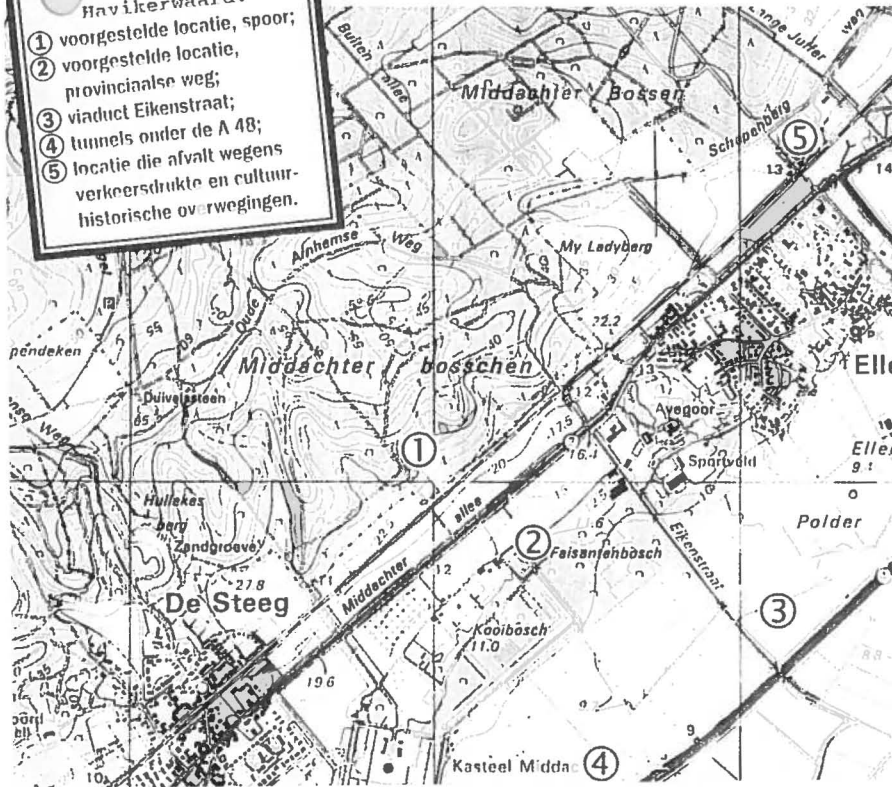
In schrale tijden kunnen de uiterwaarden een alternatief foerageergebied vormen.

De conclusie dat het verbinden van de Veluwe met de uiterwaarden een absolute aanrader is, komt voort uit onderzoek dat het IBN-DLO verrichtte in opdracht van Vereniging Natuurmonumenten. Zowel Natuurmonumenten als Landgoed Middachten en Stichting Twickel wilden weten of een verbinding tussen de Zuidoost-Veluwe en de uiterwaarden bij Middachten positieve gevolgen zou hebben. De vraag was ook of de riviergebieden (de Haviker- en Beimerwaard) geschikt zouden zijn als leefgebied voor de grote inheemse grazers. Bovendien wilden de terreinbeheerders weten welke belemmeringen er bestaan voor uitwisseling en welke oplossingen daarvoor zijn.

NIKS TE KLAGEN

Dat de uiterwaarden een geschikt leefgebied zijn voor wilde zwijnen en edelherten, staat voor de onderzoekers buiten kijf. De Haviker- en Beimerwaard (samen 800 hectare groot) zijn voor deze diersoorten een

- Mogelijke locaties van toekomstige faunapassages tussen de Veluwe en de Havikerwaard:
- 1 voorgestelde locatie, spoor;
 - 2 voorgestelde locatie, provinciale weg;
 - 3 viaduct Eikenstraat;
 - 4 tunnels onder de A 48;
 - 5 locatie die afvalt wegens verkeersdrukte en cultuurhistorische overwegingen.

Zo moet de omgeving van toekomstige wildpassages tot rustgebied worden uitgeroepen om menselijke verstoring te voorkomen. Ook zal op bepaalde wegen de maximumsnelheid omlaag moeten en zijn waarschuwingsborden en wildroosters nodig om ongelukken te voorkomen. Na een gewenningsperiode zullen de eerste herten en zwijnen dan ongetwijfeld over de brug komen: een natuurlijke wildtrek is dan weer realiteit geworden.

Ook voor andere diersoorten heeft zo'n Veluwe-uitwaardeverbinding voordelen. De leefgebieden raken minder versnipperd en dieren als dassen, marters, vossen, reptielen en loopkevers zullen gemakkelijker migreren. Wellicht dat in de toekomst zelfs de lynx via een IJssel-Veluweconnectie de Veluwse bossen spontaan bereikt. Voor het edelhert en het wilde zwijn liggen nog meer expansiemogelijkheden in het verschiep. De IJssel is voor hen geen onneembare barrière en wellicht duiken er na verloop van tijd spontaan herten en zwijnen op in de Liemers of in het Bergher Bos.

Meer informatie vindt u in 'Herstel van het ecosysteem Veluwe-IJsseluiterwaarden; gevolgen voor bosontwikkeling, edelherten en wilde zwijnen' door G.W.T.A. Groot Bruinderink, H.G.J.M. Koop, A.T. Kuipers en D.R. Lammertsma. IBN-rapport 316. Voor prijs en bestelwijze zie pagina 17 e.v.